

Sygn. akt I ACa 880/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 marca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Magdalena Pankowiec (spr.)
Sędziowie	:	SA Bogusław Dobrowolski SA Bogusław Suter
Protokolant	:	Sylwia Radek-Łuksza

po rozpoznaniu w dniu 23 marca 2017 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **E. Ś.**

przeciwko **M. Ś. (1)**

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 25 lipca 2016 r. sygn. akt I C 606/13

I. zmienia zaskarżony wyrok:

a) **w punkcie I o tyle, że zasądza odsetki ustawowe za opóźnienie od dnia 28 listopada 2013 r.;**

b) **w punkcie IV a) o tyle, że nakazuje ściągnąć kwotę 2.000 zł i odstępuje od obciążania powódki pozostałymi kosztami sądowymi;**

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. zasądza od pozwanego na rzecz powódki 4.100 zł tytułem zwrotu kosztów instancji odwoławczej.

(...)

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 27 września 2013 r. powódka E. Ś. wniosła o zasądzenie na swoją rzecz solidarnie od pozwanych M. Ś. (1), A. Ś., H. D., R. G. oraz E. L. kwoty 121.200 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 23 lutego 2013 r. do dnia zapłaty, oraz zasądzenie solidarnie od pozwanych na swoją rzecz kosztów procesu według norm przepisanych. Następnie, wobec zmiany postanowienia Sądu Rejonowego w Olsztynie w sprawie X Ns 152/04 o stwierdzeniu nabycia spadku, na skutek której Sąd Okręgowy w Olsztynie postanowieniem z dnia 9 lipca 2015 r., sygn. akt IX Ca 270/15 stwierdził nabycie spadku po S. Ś. wyłącznie przez pozwanego M. Ś. (1), powódka cofnęła pozew w stosunku do pozostałych pozwanych.

W uzasadnieniu pozwu wskazała, że żądanej kwoty dochodzi tytułem rozliczenia nakładów na nieruchomości położoną w O. przy ulicy (...). Nakłady te czyniła od wakacji 1995 r., kiedy wprowadziła się do tej nieruchomości, do dnia 22 lutego 2013 r., kiedy wyprowadziła się z uwagi na żądanie pozwanego, aby opłacała czynsz. Nakłady zwiększyły wartość nieruchomości, która stanowi obecnie własność M. Ś. (1).

Pozwany M. Ś. (1) w piśmie procesowym z dnia 25 września 2015 r. wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie na swoją rzecz kosztów procesu według norm przepisanych. Wskazał, że powódka nie uczestniczyła w żadnych przedsięwzięciach remontowych ani ich nie finansowała. Okoliczność poniesienia przez nią nakładów, w ocenie pozwanego, nie została wykazana.

Wyrokiem z dnia 25 lipca 2016 r., sygn. akt I C 606/13, Sąd Okręgowy w Olsztynie zasądził od pozwanego M. Ś. (1) na rzecz powódki kwotę 28.792,00 złotych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty. W pkt II Sąd ten oddalił powództwo w pozostałej części. W pkt III zasądzono od pozwanego na rzecz powódki kwotę 868,08 złotych tytułem zwrotu części kosztów procesu, zaś w pkt IV nakazano ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa – Sadu Okręgowego w Olsztynie nieuiszczone koszty sądowe, tj. od powódki z zasądzonego roszczenia w kwocie 6.578,26 złotych, a od pozwanego w kwocie 2.077,34 złotych.

W uzasadnieniu wyroku Sąd wskazał, że uwzględniając całokształt okoliczności sprawy kwotę 28.792 złotych zasądził według swej oceny w oparciu o art. 322 k.p.c. Motywując zaś rozstrzygnięcie w przedmiocie odsetek ustawowych od tej kwoty Sąd podniósł, że skoro ustalenie wysokości świadczenia pozwanego nastąpiło w wyniku długotrwałego procesu, wymagającego sięgnięcia do opinii biegłego i ostatecznie zastosowania art. 322 k.p.c., pozwany nie powinien ponosić negatywnych skutków czasu trwania procesu i wątpliwości materiału dowodowego, jaki przedstawiono w sprawie. O kosztach procesu i nieuiszczonych kosztach sądowych orzekł według zasady wzajemnego ich rozdzielenia z uwzględnieniem, że powódka wygrała sprawę w 24%, a pozwany w 76%.

Apelację od powyższego wyroku wniosła powódka, zaskarżając go w punkcie I w części dotyczącej orzeczenia o początkowej dacie odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia, oraz w części dotyczącej orzeczenia o kosztach procesu, zawartych w pkt III i IV ppkt a wyroku. Orzeczeniu temu postawiła zarzuty naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę materiału dowodowego, skutkującą naruszeniem następujących przepisów postępowania:

- art. 363 § 2 k.p.c. poprzez błędne przyjęcie, iż w sprawie nie zachodzą szczególne okoliczności uzasadniające jego zastosowanie, skutkujące niezasadnym przyjęciem daty uprawomocnienia się wyroku jako daty początkowej liczenia odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu zasądzonego roszczenia, tymczasem datą właściwą do ustalenia daty początkowej, od której należy liczyć odsetki ustawowe za opóźnienie jest dzień 23 lutego 2013 r.

- art. 102 k.p.c. i art. 113 ust. 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych poprzez ich niezastosowanie i nieuwzględnienie przy rozstrzygnięciu o kosztach istniejącego wypadku szczególnie uzasadnionego, wymagającego odstąpienia od obciążenia kosztami przewidzianymi w art. 113 ust. 2 i 3 ustawy o kosztach sądowych.

Wskazując na powyższe uchybienia skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego orzeczenia w punkcie I i zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 28.792 złotych od dnia 23 lutego 2013

r., oraz w punkcie III i IVa poprzez odstąpienie od obciążania powódki kosztami postępowania. Nadto wniosła o zasądzenie od pozwanego M. Ś. (1) na swoją rzecz kosztów postępowania za instancję odwoławczą.

W odpowiedzi na apelację pozwany M. Ś. (1) wniósł o jej oddalenie w całości oraz obciążenie powódki kosztami postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna w przeważającej części.

Zgodnie z art. 481 k.c. odsetki należą się za samo opóźnienie, choćby wierzyciel nie poniósł żadnej szkody i choćby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi; przysługują one przy tym w zasadzie według stopy ustawowej. Tak ujęte odsetki stanowią rekompensatę uszczerbku doznanego przez wierzyciela wskutek pozbawienia go możliwości czerpania korzyści z należnego mu świadczenia pieniężnego.

Sąd Okręgowy zakwalifikował roszczenie powódki jako podlegające reżimowi art. 405 k.c., tj. o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia. Jest to roszczenie bezterminowe, stąd sposób (termin) wykonania zobowiązania przez dłużnika określa przepis art. 455 k.c. Według zawartej tam regulacji dłużnik ma spełnić świadczenie niezwłocznie po wezwaniu go do tego przez wierzyciela. Jeżeli nie podporządkuje się temu obowiązkowi, doznany przez wierzyciela z tego powodu uszczerbek powinien być pokryty przez przyznanie mu odsetek za opóźnienie w zapłacie wymaganej sumy. Innymi słowy, nienależne świadczenie w rozmiarze, w jakim jego zwrot należy się zubożonemu w dniu, w którym bezpodstawnie wzbogacony ma je zapłacić, powinno być oprocentowane od tego dnia.

Należy podzielić stanowisko skarżącej, że w przypadku ustalenia rozmiaru świadczenia na podstawie art. 322 k.p.c., określenie terminu początkowego odsetek za opóźnienie uzależnione jest od okoliczności każdego konkretnego przypadku, także w przypadku odpowiedzialności z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Także ustawowe odsetki stanowią bowiem desygnat pojęcia „odpowiedniej sumy”, którą w myśl powołanego przepisu Sąd może zasądzić według swej oceny, opierając ją na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy. Jedyne okoliczności konkretnej sprawy mogą bowiem usprawiedliwiać zasądzenie odsetek nie od daty wymagalności roszczenia a od daty wyrokowania w sprawie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 1999 r., II CKN 476/98, LEX nr 852517). Tymczasem w ocenie Sądu drugiej instancji okoliczności niniejszej sprawy nie zostały należycie wzięte pod uwagę.

Dla określenia początkowej daty odsetek już nawet nie od daty wyrokowania, w której Sąd ostatecznie ustalił wartość dochodzonej należności, ale od daty uprawomocnienia się wyroku, nie mogła mieć istotnego znaczenia sama długotrwałość postępowania, na co wskazał Sąd pierwszej instancji w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Okoliczność, że wysokość zgłoszonego żądania podlega weryfikacji w toku procesu, nie zmienia faktu, że chodzi o weryfikację roszczenia wymagalnego już w dacie zgłoszenia, a nie dopiero w dacie ostatecznego sprecyzowania kwoty i przedstawienia dowodów. Jeżeli po weryfikacji okaże się, że ustalona kwota odszkodowania nie przekracza wysokości kwoty żądanej już wcześniej, nie ma przeszkód do zasądzenia odsetek od tej wcześniejszej daty (tak wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 22 grudnia 2015 r., I ACa 506/15, LEX nr 1954589).

Sąd Apelacyjny odmiennie niż Sąd Okręgowy ocenia, że skarżąca swoją postawą procesową nie przyczyniła się do przedłużania postępowania w niniejszej sprawie. Dla jej prawidłowego rozstrzygnięcia od początku niezbędne było bowiem prawidłowe określenie podmiotów po stronie pozwanej, co zależało od rozstrzygnięcia w sprawie o zmianę postanowienia w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku, zakończonej postanowieniem Sądu Okręgowego w Olsztynie, sygn. akt IX Ca 270/15.

Poza sporem pozostaje, że to pozwany M. Ś. (1) nieskutecznie kwestionował wiążący charakter testamentu, mocą którego ostatecznie został powołany do dziedziczenia. Nie sposób przyjąć przy tym, aby to powódka, której wniosek o zmianę postanowienia stwierdzającego nabycie spadku okazał się w pełni zasadny, miała obecnie ponosić konsekwencje długotrwałości postępowania w sprawie. Przez okres niemal 2 lat postępowanie to pozostawało zawieszane, przy czym zgodzić należy się ze skarżącą, że zgłaszane przez nią wnioski w przedmiocie zawieszenia i

podjęcia postępowania były celowe i zostały przez nią zgłoszone we właściwym czasie. Fakt, że testament nie został ujawniony w toku pierwszego postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, nie może obciążać powódki, która nie była jego uczestnikiem.

Nie można przy tym stracić z pola widzenia okoliczności, w jakich doszło do wydania pozwanemu nieruchomości przez powódkę. Wymienieni byli małżeństwem od dnia 2 czerwca 1996 r. i już we wcześniejszym okresie zamieszkiwali ze sobą wspólnie na nieruchomości przy ul. (...) w O.. Powódka, co w niniejszej sprawie zostało już prawomocnie przesądzone, poczyniła szereg nakładów na tej nieruchomości, czym doprowadziła do wzrostu jej wartości. Tymczasem jeszcze przed uprawomocnieniem się wyroku rozwodowego pozwany wraz z rodzeństwem zażądał od niej zapłaty czynszu z tytułu zamieszkiwania w jego domu, co spowodowało, że powódka wyprowadziła się. Następnie przez okres kilku lat pozwany odmawiał zaspokojenia jej niewątpliwie słusznych co do zasady roszczeń.

Trudno jest również zgodzić się z Sądem Okręgowym, że niekorzystnie na jej sytuację procesową, jeśli chodzi o możliwość żądania odsetek miałyby rzutować to, że po upływie wielu lat od czasu, gdy czyniła nakłady na zajmowaną z pozwanym nieruchomość, pozostając z nim najpierw w nieformalnym związku, następnie w związku małżeńskim, nie dysponowała kompletnym materiałem dowodowym na poparcie roszczeń, których dochodziła po rozwodzie.

W tych okolicznościach zasądzenie odsetek od daty uprawomocnienia wyroku w praktyce oznaczałoby, że to powódka w całości poniosłaby konsekwencje odwleknięcia przez pozwanego rozliczenia poczynionych przez nią nakładów. Jego postawa polegająca na negowaniu roszczeń powódki, choć była procesowo uprawniona, nie zasługiwała na ochronę wyrażającą się w odstąpieniu od zasady, którą jest obowiązek zapłaty odsetek za opóźnienie od świadczenia, które jej się należało.

Przywołać należy w tym miejscu tezę z orzecznictwa, zgodnie z którą stosowanie art. 363 § 2 k.c. (stosowanego per analogiam do bezpodstawnego wzbogacenia) nie może usprawiedliwiać ograniczenia praw poszkodowanego. Obecnie funkcja odszkodowawcza odsetek przeważa nad ich funkcją waloryzacyjną. W tej sytuacji nawet zasądzenie odsetek od daty wyrokowania prowadzi w istocie do ich umorzenia za okres sprzed daty wyroku i stanowi nieuzasadnione uprzywilejowanie dłużnika, skłaniając go niekiedy do jak najdłuższego zwleknięcia z opóźnionym świadczeniem pieniężnym, w oczekiwaniu na orzeczenia sądu znoszące obowiązek zapłaty odsetek za wcześniejszy okres (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 kwietnia 2013 r., I ACa 1200/12, LEX nr 1324796).

Powódka określiła datę początkową swego żądania w zakresie odsetek na dzień 23 lutego 2013 r. uznając, że już następnego dnia po wyprowadzeniu się z nieruchomości, na której poczyniła nakłady, pozwany popadł w opóźnienie ze spełnieniem swego świadczenia. Jednakże nie podnosiła ona, aby już w tamtym czasie zwróciła się do pozwanego z żądaniem zapłaty, określając swoje roszczenie co do wysokości. Żaden przepis ustawy nie wiąże zaś stanu wymagalności roszczenia z samym tylko zwrotem rzeczy.

Nie ulega jednak wątpliwości, że formą wezwania do spełnienia świadczenia w myśl art. 455 k.c. może być doręczenie pozwanemu odpisu pozwu zawierającego skonkretyzowane żądanie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 2011 r., I CSK 576/09, LEX nr 1050451, wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 6 listopada 1996 r., I ACr 607/96, Wokanda 1998/1/44). W niniejszej sprawie pozew został doręczony pozwanemu w dniu 21 listopada 2013 r. (k. 76). Powódka przytoczyła w nim szczegółowo podstawę faktyczną dochodzonego roszczenia, co umożliwiło pozwanemu jej zweryfikowanie i ustalenie wartości dochodzonej należności. Należało przyjąć w tym stanie rzeczy, że niezwłoczne spełnienie świadczenia w rozumieniu art. 455 k.c. mogło nastąpić w terminie 7 dni, zatem pozwany pozostawał w opóźnieniu od dnia 28 listopada 2013 r. Od tej też daty należało zasądzić ustawowe odsetki na rzecz powódki (punkt I a wyroku).

Jednocześnie zasadnie zostało podniesione, że Sąd Okręgowy rozliczając koszty sądowe, które nie zostały uiszczone przez strony, naruszył art. 113 ust. 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych uznając, że w sprawie nie zachodził szczególnie wypadek uzasadniający odstąpienie od ściągnięcia części kosztów sądowych z zasądzonych na rzecz powódki roszczenia.

Zasadnie podniosła skarżąca, że choć osiąga dochód w kwocie 6.500 złotych brutto miesięcznie, praktycznie samodzielnie ponosi koszty utrzymania dwóch córek, które studiuje. Wspólna córka stron, M. Ś. (2) kształci się na Uniwersytecie Barcelońskim w Hiszpanii, a jej miesięczny koszt utrzymania wynosi ok. 2.500-2.700 złotych, w tym opłata za studia. Powódka przedłożyła przy tym dokumenty z postępowań egzekucyjnych z których bezspornie wynika, że egzekucja alimentów zasądzonych na rzecz M. Ś. (2) od pozwanego jest bezskuteczna, w związku z czym ponosi te koszty samodzielnie. Druga z córek powódki studiuje w Polsce, jednak ma problemy zdrowotne, w związku z którymi znajduje się pod opieką onkologa, urologa i kardiologa, co również wiąże się z ponoszeniem wysokich wydatków. Mimo dysponowania stosunkowo wysokimi dochodami, z racji wymienionych obciążeń, pozwana znajduje się w istocie w trudnej sytuacji materialnej. Sytuacja ta w ocenie Sądu Apelacyjnego powinna zostać oceniona jako szczególna w rozumieniu powołanego przepisu.

Mając te okoliczności na uwadze, Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w pkt IV a i w miejsce kwoty 6.578,26 złotych nakazał ściągnąć od powódki z zasądzonego roszczenia kwotę 2.000 złotych. Na podstawie art. 113 ust. 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Sąd odstąpił od obciążania jej kosztami sądowymi w pozostałym zakresie (punkt I b wyroku).

Apelacja była bezzasadna w części zaskarżającej pkt III wyroku Sądu pierwszej instancji, tj. co do kosztów procesu. Sąd ten nie mógł bowiem naruszyć art. 102 k.p.c. poprzez zaniechanie odstąpienia od obciążania kosztami procesu powódki, w sytuacji gdy to pozwany został na mocy zaskarżonego rozstrzygnięcia obowiązany do zwrotu powódce kwoty 868,08 złotych z tego tytułu. W tej sytuacji nie sposób uznać, aby powódka została tymi kosztami w jakikolwiek sposób obciążona.

Z uwagi na powyższe Sąd na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację co do pkt III zaskarżonego wyroku, jak również w pkt I w części dotyczącej odsetek za okres od 23 lutego 2013 r. do 27 listopada 2013 r. (punkt II wyroku).

O kosztach postępowania przed Sądem drugiej instancji orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c., obciążając nimi w całości pozwanego. Należało mieć przy tym na uwadze, że powódka uległa w postępowaniu apelacyjnym tylko co do nieznacznej części swojego żądania, tj. co do odsetek za wskazany wyżej okres, tj. 8 miesięcy, wygrywając sprawę w zakresie odsetek za opóźnienie w okresie od 28 listopada 2013 r. do 24 marca 2017 r., tj. 40 miesięcy, a więc w 80%. Na wysokość zasądzonych kosztów składała się opłata od apelacji oraz koszt zastępstwa przez profesjonalnego pełnomocnika będącego adwokatem. Wysokość wynagrodzenia pełnomocnika wynika przy tym z § 2 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

(...)